

Nieuws Regionaal Archief Rivierenland – winter 2025

Help mee om oude registers van patentschuldigen toegankelijk te maken

We zoeken hulp bij het toegankelijk maken van oude registers van patentschuldigen. Deze documenten zijn uit de periode 1806–1894 en komen uit het Gelders rivierengebied. Vind je het leuk om oud handschrift te lezen, in archieven te duiken of om meer te leren over lokale geschiedenis? Dan is dit project echt iets voor jou!

Wat is het patentrecht?

Het RAR beheert de archieven van de zeven huidige gemeenten die vroeger samen het arrondissement Tiel vormden: Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe en Zaltbommel. In de 19e eeuw waren dit 38 gemeenten. Van 16 van deze oude gemeenten zijn registers van patentschuldigen bewaard gebleven.

Het patentrecht werd in 1806 ingevoerd in het toenmalig Bataafs Gemenebest (Nederland zonder Limburg) en bleef bestaan tot 1 mei 1894. Het was eigenlijk een vorm van belasting: je betaalde om een beroep of bedrijf te mogen uitoefenen. Na betaling kreeg je een akte van patent, een soort vergunning. Sommige beroepen hoefden geen patentbelasting te betalen, zoals artsen, ambtenaren, advocaten en kantoorbedienden. Je betaalde de belasting in je woonplaats en het patent was geldig voor heel Nederland.

De belasting was niet op het werkelijke inkomen gebaseerd, het was een schatting op basis van factoren, zoals: het soort beroep of bedrijf, hoeveel personeel je had, waar je werkte en een geschatte (niet echte) omzet.

Wat kun jij doen?

We willen de informatie uit de registers opnemen in onze online personendatabase. Zo kunnen onderzoekers straks makkelijk zoeken op naam of beroep. Hiervoor zoeken we dus mensen die online gegevens uit patenten willen transcriberen en invoeren. Als deelnemer leer je veel over oude beroepen. Denk aan builenmaker, haammaker, kuiper, lompenverkoper, schuijermaker, wolpluizer of zwavelstokventer. Misschien ontdek je wel iets over het beroep van een voorouder! Het gaat om modern 19e-eeuws handschrift dat meestal goed leesbaar is. Niet elke ambtenaar had vroeger een net handschrift, maar puzzelen op oude teksten is juist leuk! En natuurlijk helpen we je als je ergens niet uitkomt. Aanmelden kan op www.velehanden.nl

De gegevens zijn een waardevolle aanvulling op de bevolkingsadministratie, vooral vóór 1850, toen was die administratie vaak onvolledig. De eerste test met ingevoerde gegevens is inmiddels geslaagd, en de eerste 55 records zijn al online te vinden in onze personen-database https://regionaalarchiefrivierenland.nl/personen?mizk_alle=&mivast=102&mizig=497&miadt=102&miview=tbl&milang=nl&mif1=843&mif4=Patentplichtige

Bijna 25.000 extra personen en 10.000 scans extra online

We hebben een grote slag geslagen in het ontsluiten van bevolkingsregisters. Onlangs hebben we bijna 300 bevolkingsregisters gekoppeld aan het Nationaal Register Overledenen (NRO). Daardoor kunnen we nu veel extra gegevens openbaar maken.

Waarom deze koppeling?

Bevolkingsregisters tot 1938 vermelden onder andere iemands religie. Dat is een bijzonder persoonsgegeven. Volgens de privacywet (AVG) mogen zulke gegevens pas openbaar worden na overlijden. Maar als je niet weet wanneer iemand is overleden, wordt vaak een termijn van 100 jaar na geboorte aangehouden. Dankzij de koppeling met het NRO weten we nu van veel personen wél wanneer ze zijn overleden. Daardoor kunnen hun gegevens eerder online worden gezet.

Wat is het resultaat?

- Gegevens van bijna 25.000 personen zijn nu direct online beschikbaar
- Er zijn bijna 10.000 scans van bevolkingsregisters toegevoegd
- Bij ongeveer 70.000 personen is extra informatie opgenomen, zoals overlijdensdatum en -plaats

Hierdoor zijn in onze personendatabase op de website duizenden nieuwe bronnen te ontdekken. Of je nu aan je stamboom werkt of gewoon geïnteresseerd bent in de geschiedenis van onze regio: er valt weer veel nieuws te vinden.

Test met AI

We onderzoeken hoe AI ons kan helpen archiefstukken sneller doorzoekbaar te maken. Met Transkribus kun je handgeschreven én getypte teksten omzetten naar digitale tekst.

We zijn klein begonnen, met handschriften uit verschillende periodes én een gestencild blaadje van de gemeente Echteld (1953-1955), getiteld 'Achter den Waaldijk'. Het resultaat staat nu online en is

doorzoekbaar in onze krantenviewer als tijdschrift. Let op: de tekst is automatisch getranscribeerd en kan fouten bevatten.

Deze aanpak maakt het mogelijk om ook grotere, interessante bronnen snel doorzoekbaar te maken. Zo werken we nu aan de jaarverslagen van de gezondheidscommissies (1903-1935). Dat is een waardevolle bron, bijvoorbeeld voor Ammerzoden waar geen gemeentearchief van voor 1945 bestaat.

Archieven dorpspolders Heukelum en Varik geïnventariseerd

In de 2^e helft van 2025 is veel gedaan aan het beter toegankelijk maken van de waterschapsarchieven. Aan 13 polderarchieven van de Tielerwaard zijn aanzienlijke aanvullingen toegevoegd. De archieven van de dorpspolders Heukelum en Varik zijn helemaal geïnventariseerd.

Dorpspolder Heukelum

Van het archief van de dorpspolder Heukelum was slechts een deel beschreven in een summiere plaatsingslijst. Een aanvulling van het archief was niet toegankelijk. In 2025 werden alle bestanddelen in één inventaris samen beschreven: Toegang 0458 Archief van de polder Heukelum, 1619–1967.

De oudste stukken van de dorpspolder Heukelum dateren uit 1619. Het zijn rekeningen van inkomsten en uitgaven van de polder Broek en de polder binnen den Tiendweg over de jaren 1619-1659.

Dorpspolder Varik

Rond 2000 werd een deel van het archief van de Dorpspolder Varik globaal beschreven in een groot verzamelbestand van archieven van dorpspolders in de Tielerwaard. Een aanvulling op het archief werd later nog los aangetroffen en in 2006 ook globaal beschreven. In toegang 1288 Archief van de dorpspolder Varik 1838-1954 zijn deze twee bestanden opnieuw beschreven en genummerd. Een aantal stukken komen uit het archief van het polderdistrict Tielerwaard, waar de stukken vanuit de toezichthoudende taak van het polderdistrict zijn opgemaakt. Omdat de betreffende stukken eerder gezocht zullen worden in het archief van de dorpspolder is gekozen ze hier op te nemen. Het gaat onder meer om de lijsten van geërfden in de dorpspolders.

Beide toegangen zijn raadpleegbaar op onze website. Het bekijken van de stukken zelf kan in onze studiezaal in Tiel.

Raadsinformatie duurzaam bewaard – dankzij nieuwe standaard!

Hoe zorgen we ervoor dat raadsvergaderingen van gemeenten ook over 50 jaar nog terug te vinden én te begrijpen zijn? Daarvoor is nu een nieuwe standaard ontwikkeld: ORI-A.

Het Regionaal Archief Rivierenland werkte hier samen met zes andere archieven aan. Met ORI-A wordt raadsinformatie — zoals verslagen, stukken en video-opnamen van vergaderingen — voortaan op een eenduidige en duurzame manier opgeslagen.

Tot nu toe gebruikte elke gemeente zijn eigen systeem, waardoor informatie in de toekomst moeilijk vindbaar of leesbaar kon worden. Dankzij ORI-A kan iedereen later precies zien wat er besproken en besloten werd. Transparant, toegankelijk en toekomstbestendig!

Het RAR gaat binnenkort voor het eerst raadsinformatie volgens deze standaard in het eDepot opslaan. Meer weten? Kijk op ori-a.nl

Nieuwe aanwinsten voor het RAR?

Regelmatig ontvangt het RAR nieuwe aanwinsten: archieven van organisaties, fotoalbums, boeken, enzovoorts. Of resultaten van onderzoeken in onze archieven. Deze nemen we dan op in onze bibliotheek of collecties, zodat ze beschikbaar zijn voor andere onderzoekers.

We zijn ook geïnteresseerd in boeken die over het werkgebied gaan of die geschreven zijn door auteurs uit ons werkgebied, waarbij het niet per se over ons werkgebied hoeft te gaan, bijvoorbeeld dichtbundels, romans of kinderboeken. Wil je ook archief of een boek schenken aan het RAR? Neem dan contact op met Nico Hoevenaars : nhoevenaars@rarivierenland.nl
